

Blauwdruk Duurzame Aanpak Leesproblemen en Laaggeletterdheid

Aryan van der Leij, Chris Struiksma, Wied Ruijssenaars, m.m.v. Pierre den Hartog.

Rapport van de tweede versie

03-03-2020

Introductie

Over de doelen en opzet van de Blauwdruk en de resultaten van de conceptversie is eerder gerapporteerd.¹ Op basis van de resultaten en het commentaar² zijn acht stellingen toegevoegd en is de formulering van twaalf stellingen aangepast (zie Bijlage 1 voor details). Voorts is de antwoordcategorie 'weet ik niet' toegevoegd aan de stellingen van deel 2-5. Bij de afname van conceptversie bleek dat daaraan behoefte was: van de mogelijkheid om een vraagteken in de kantlijn te zetten werd veelvuldig gebruik gemaakt. De titel van Blok 2 (was: Bronnen) is veranderd in Basisgegevens (BG) om de functie in de kwaliteitsverbetering te benadrukken, Blok 5 Zorg werd Ondersteuning (OS), aangepast aan de nieuwere terminologie³. Tenslotte is de titel uitgebreid met laaggeletterdheid om de reikwijdte van het gebruik te vergroten. Deze versie (november 2019), bestaande uit 50 stellingen, is beproefd bij 128 IB'ers en leerkrachten van het P(S)O.⁴

Resultaten

Algemeen

De ervaringen met de afname waren dezelfde als met de proefversie (zie noot 1): goed begrippenkader, biedt houvast, gemakkelijk in te vullen in 10-12 minuten. Het aantal missende antwoorden was zeer gering (78 op een totaal van 3400 = 2,3%), voor bijna de helft toe te schrijven aan tijdgebrek bij twee respondenten bij het laatste onderdeel (Ondersteuningsstellingen incompleet ingevuld). De nieuwe stellingen vertonen goede spreiding met een maximum van rond de 50% in een van de antwoordcategorieën (zie Bijlage 1). De antwoordcategorie 'weet ik niet' is veelvuldig gebruikt.

In Tabel 1-5 staan op de bovenste regel (met decimaal) de percentages van de afname met de nieuwe versie, daaronder die van de (eerste) conceptversie (zonder decimaal) voor zover van toepassing. Per onderdeel staan onderaan de gemiddelde percentages.

Per onderdeel

Visie (Tabel 1)

Het beeld is in overeenstemming met de vorige afname. Een positieve mening is er bij de helft van de stellingen. De stelling over de schoolleider als eerstverantwoordelijke (V7: 38% 'ja') en het nieuwe stelling over ondersteuning door het SWV (V8: 49,2%) krijgen minder instemming. Tegen de 30% vindt lezen en schrijven als belangrijkste taak van het PO te sterk uitgedrukt (V1).

¹ Van der Leij, A., Struiksma, A.J.C., & Ruijssenaars, W. (2019). *Blauwdruk Duurzame Aanpak Leesproblemen Eindverslag pilot fase*, (24-4-2019). Zie ook Van der Leij, A., Struiksma, A.J.C., & Ruijssenaars, W. (2019). Naar een duurzame integrale aanpak leesproblemen. *Lexima Magazine*, jaargang 2020, p. 13-16.

² O.a. van Kees Vernooij

³ <https://dyslexiecentraal.nl/weten/begeleiding-bij-lees-en-spellingproblemen/ondersteuningsniveaus#ondersteuningsniveaus-basisonderwijs>

⁴ In workshops gegeven door de eerste auteur in Valkenburg (8), Emmen (15), Tilburg (10), Hilversum (27), Alkmaar (21), Apeldoorn (11) en Zoetermeer (36). Tussen haakjes de bruikbare respondenten (IBers en lkn), overige aanwezigen (VO, logopedisten, vrijgevestigde zorgaanbieders, studenten, e.d.) zijn niet meegerekend.

Tabel 1. Visie

VISIE Blauwdruk Duurzame Aanpak Leesproblemen A. van der Leij, A.J.C. Struiksma & W. Ruijsenaars, versie november 2019	ja	vind ik te sterk uitgedrukt	nee
V1. Ik beschouw leren lezen en schrijven als de belangrijkste taak van Primair Onderwijs	72,7 65	27,3 32	0 (2)
V2. Het gaat mij aan het hart dat leerlingen zoveel last kunnen hebben van lees- en schrijfproblemen, dat zij een negatief zelfbeeld en/of angst voor het geschreven woord krijgen	99,2 99	0,8 1	0
V3. Ik vind het zorgelijk dat lees- en spellingsproblemen, i.h.b. laaggeletterdheid en dyslexie, een ernstige belemmering vormen voor de loopbaan in onderwijs en maatschappij	96,1 99	3,9 1	0
V4. Ik ben ervan overtuigd dat met een doelgerichte aanpak het aantal leerlingen met lees- en spellingsproblemen te verminderen is (verwachtingen m.b.t. specifiek effect)	98,6 95	0,8 5	0,8
V5. Vermindering van het aantal leerlingen met lees- en spellingsproblemen leidt naar mijn mening tot minder zittenblijvers, doorverwijzingen naar buitenschoolse zorg en leerlingen met een laag VO-advies (verwachtingen m.b.t. algemener effect)	77,3 86	21,1 14	1,5
V6. Voor een duurzame schoolverbetering vind ik het essentieel dat ons schoolteam de visie deelt dat een gerichte aanpak noodzakelijk en te realiseren is en dat ons schoolteam zich daar blijvend voor inzet	96,1 95	1,5 3	2,3 (2)
V7. De schoolleider is naar mijn mening de eerstverantwoordelijke voor het scheppen van draagvlak in ons schoolteam, de implementatie en borging van de aanpak en het expliciteren en levend houden van een realistisch perspectief	38,2 38	52,3 49	9,4 14
V8. Bij de preventie en aanpak van laaggeletterdheid en dyslexie vind ik ondersteuning door het Samenwerkingsverband Passend Onderwijs (SWV) noodzakelijk	49,2	39,8	10,9
gem. afgerond % (nieuwe versie)	78	19	3

Noot Bovenste regel (met decimaal) bevat de percentages van de nieuwe versie, daaronder die van de conceptversie (zonder decimaal) voor zover van toepassing.

Basisgegevens (Tabel 2)

Het beeld op de zes dezelfde/herziene stellingen komt grotendeels overeen met de vorige afname (BG1, 2, 4-7) (verschillen zijn kleiner dan zo'n 15% per antwoordcategorie).

LVS-gegevens worden alom gebruikt (BG1, 2). Dat geldt niet voor gegevens van het SWV (de nieuwe stelling BG3), en de stelling over 'good practice' (BG4) (minder dan 20% 'ja' en 50% 'nee'). 'Evidence-based' programma's en compenserende ICT-hulpmiddelen (BG5, 6) komen er wat beter van af, maar krijgen toch bij zo'n 60-40% geen volmondig 'ja'. Over het gebruik van (buitenschoolse) expertise (BG7) wordt positiever geoordeeld (71,9% 'ja').

Tabel 2 Basisgegevens

BASISGEGEVENS	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
BG1. Wij gebruiken gegevens van het LeerlingVolgSysteem (LVS) om inzicht te krijgen in de lees- en spellingsontwikkeling van onze leerlingen	97,7 87	1,5 10	0,8 3	0
BG2. Wij gebruiken toets-, observatie en oudergegevens om leerlingen met (risico op) lees- en spellingproblemen te onderkennen	90,0 87	4,7 10	3,1 3	2,3
BG3. Het SWV verschaft ons gegevens die laten zien hoe het aantal leerlingen met lees- en spellingsproblemen op onze school zich in de loop der jaren ontwikkelt, in vergelijking met landelijke normen	10,2	6,2	50,0	33,6
BG4. Voor onze aanpak maken wij gebruik van informatie over scholen die het gelukt is om het aantal leerlingen met lees- en spellingsproblemen substantieel omlaag te brengen en houden (good practice)	17,2 23	20,3 14	50,0 56	12,5 7
BG5. Voor onze aanpak maken wij gebruik van informatie over computerprogramma's, methoden en werkwijzen die effectief zijn in het voorkomen en remediëren van lees- en spellingsproblemen en het stimuleren van vlot lezen/het opdoen van leeservaring ('evidence-based' programma's)	63,3 51	21,9 33	7,8 14	7,0 4
BG6. In onze aanpak maken wij gebruik van informatie over ICT-hulpmiddelen die (hardnekkige) lees- en spellingproblemen effectief compenseren	41,4 42	37,5 31	18,8 18	2,3 9
BG7. In onze aanpak maken wij regelmatig gebruik van specifieke expertise geleverd door personen (SWV-coördinator, leesdeskundigen, implementatiedeskundigen/-coaches), (na-/bij-) scholingsvormen (cursussen, workshops) en overige bronnen (IB-netwerken, digitaal gebruikersplatform, websites, ...)	71,9 55	18,0 26	7,0 18	3,1 1

gem. afgerond % (nieuwe versie)	56	16	20	8
---------------------------------	----	----	----	---

Noot Bovenste regel (met decimaal) bevat de percentages van de nieuwe versie, daaronder die van de conceptversie (zonder decimaal) voor zover van toepassing.

Plan van aanpak (Tabel 3)

Het beeld is op 9 van de 10 overeenkomstige/herziene stellingen (PvA1, 4-6, 8, 10-13) gelijk aan de vorige afname, met hier en daar lichte verschillen. Op PvA9 over de inzet van 'extra handen' wordt positiever gereageerd dan de eerste keer (50,8 vs. 32% 'ja'). De nieuwe stelling (PvA2) laat zien dat gebruik van een kengetal geen gemeengoed is (42,2% 'nee').

Ook preventie (groep 1-2 doorgaand naar 3) (nieuw, PvA3) maakt maar in 31,3% deel uit van het PvA. Inroosteren (nieuw PvA7) ligt in niet meer dan de helft van de gevallen vast. Tussen de 30 en 40% van de respondenten beoordelen de meeste onderdelen nog in het stadium van 'aan het regelen': doelstelling etc. (PvA1), aanpak in groep 1-2 en doorgaande lijn naar groep 3 (PvA3), aanpak in groep 3-4 (PvA4), aanpak groep 5-8 (PvA5), effectieve programma's (PvA6), betrokkenheid leden schoolteam (PvA8), inzet 'extra handen' (PvA9), betrokkenheid ouders (PvA10), deelname bovenschoolse activiteiten (PvA11), evaluatie PvA (PvA13).

Deelname aan bovenschoolse activiteiten (PvA11) en aansluiting bij SWV (PvA12) krijgen in meer dan de helft van de gevallen 'nee'.

Tabel 3 Plan van aanpak

PLAN VAN AANPAK	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
PvA1. In ons plan van aanpak (PvA) hebben wij de doelstellingen, werkwijzen, implementatie en borging van onze aanpak van lees- en spellingproblemen voor de komende periode vastgelegd	43,0 34	39,8 48	12,5 17	4,7 2
PvA2. In de doelstellingen van ons PvA hebben wij aangegeven welk kengetal wij nastreven (het aantal/percentage leerlingen dat aan de gestelde standaarden voor lezen en spelling voldoet) in vergelijking met een eerder bepaalde beginsituatie	21,9	25,8	42,2	11,7
PvA3. In ons PvA hebben wij vastgelegd hoe het risico op leesproblemen in de fase van ontluikend en voorbereidend lezen (groep 1-2) wordt teruggedrongen door een preventieve aanpak en hoe we daar in groep 3 mee doorgaan ('doorgaande lijn')	31,3	37,5	21,1	10,2
PvA4. Ons PvA beschrijft hoe leesproblemen in de fase van aanvankelijk lezen en de overgang naar voortgezet lezen (groep 3-4) worden aangepakt	31,3 44	36,0 41	23,4 13	9,4 2
PvA5. Ons PvA beschrijft de wijze waarop remediëring van lees- en spellingproblemen, het stimuleren van vlot lezen/het opdoen van leeservaring en compensatie van hardnekkige lees- en spellingproblemen in de fase van voortgezet lezen in groep 5-8 worden vormgegeven	35,2 44	34,4 39	19,5 15	10,9 2
PvA6. In ons PvA zijn (computer-)programma's, methoden en werkwijzen opgenomen die effectief zijn gebleken (zie Basisgegevens stelling 4-6)	44,5 26	27,3 47	18,8 25	9,4 2
PvA7. In ons PvA wordt aangegeven op welke wijze de interventies buiten de groep in het rooster zijn opgenomen (aanvullend op of in plaats van lesonderdelen) en wie die uitvoeren	52,3	23,4	18,0	6,2
PvA8. In ons PvA is de taakverdeling beschreven die aangeeft hoe ieder lid van het schoolteam actief betrokken is bij de uitvoering	31,3 25	28,9 41	32,8 32	7,0 2
PvA9. In ons PvA is beschreven op welke wijze 'extra' handen worden ingezet en ondersteund bij de uitvoering (niet-professionele tutoren, onderwijsassistenten, ...)	50,8 32	20,3 35	22,7 28	6,2 5
PvA10. In ons PvA is beschreven op welke wijze ouders worden betrokken bij de uitvoering	25,0 18	22,7 37	44,5 39	7,8 6
PvA11. In ons PvA is beschreven op welke wijze wordt deelgenomen aan bovenschoolse activiteiten (zie Basisgegevens stelling 7)	10,9 5	18,0 30	51,6 56	19,5 9
PvA12. Ons PvA sluit volledig aan bij de bovenschoolse aanpak van ons SWV	20,3 8	15,6 19	24,2 60	39,8 13
PvA13. In ons PvA wordt aangegeven hoe en op welke momenten de stand van zaken wordt geëvalueerd (monitoring)	42,2 32	23,4 34	19,5 32	14,8 3
gem. afgerond % (nieuwe versie)	32	27	28	13

Noot Bovenste regel (met decimaal) bevat de percentages van de nieuwe versie, daaronder die van de conceptversie (zonder decimaal) voor zover van toepassing.

Voorwaarden (Tabel 4)

Er zijn niet meer dan lichte verschillen op de overeenkomstige/herziene stellingen (VW2, 3, 4, 6-11), maar het algemene beeld is gelijk aan de vorige afname. Uitzondering is de inzet van de schoolleider (VW1) die ditmaal positiever wordt beoordeeld (62,5 vs. 36% 'ja'). De nieuwe stelling over diens afstemming op draagkracht (VW5) wordt door bijna de helft positief beantwoord (echter, een kwart zegt 'nee').

Vaak niet op orde zijn: structureel geld (VW2), vervanging (VW6) en interne monitoring (VW7) (minder dan 40% 'ja'). SWV-monitoring (VW8) en gebruik digitaal platform (VW11) zijn nauwelijks aanwezig (resp. 41,4 en 60,2% 'nee'). Bovenschoolse samenwerking en ondersteuning (VW9, 10) zijn er wel in ongeveer de helft van de gevallen. Opvallend is dat een behoorlijk deel van de respondenten het antwoord op een aantal voorwaarden-stellingen niet weet (structurele middelen (VW2) 28,9%, SWV-monitoring (VW8) 36,0%, digitaal platform (VW11) 20,3%).

Tabel 4 Voorwaarden

VOORWAARDEN	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
VW1. Onze schoolleider zorgt voor voldoende budget voor de aanschaf, de implementatie en het onderhoud van effectief gebleken (computer-)programma's, methoden en werkwijzen	62,5 36	17,2 30	10,2 26	10,2 6
VW2. Deze financiële middelen zijn structureel	39,8 25	12,5 22	18,8 42	28,9 11
VW3. Onze schoolleider heeft de eindverantwoordelijkheid voor het vaststellen van de aanpak en voor de monitoring van de voortgang	64,8 52	7,0 11	17,2 28	10,9 9
VW4. Onze lb-er/zorgcoördinator is verantwoordelijk voor de feitelijke in- en uitvoering van de aanpak	76,6 64	6,2 20	16,4 14	0,8 2
VW5. Onze schoolleider ziet erop toe dat de taken uit het PvA zijn afgestemd op de draagkracht en veranderingscapaciteit van de teamleden en naar behoren worden uitgevoerd	46,1	20,3	24,2	9,4
VW6. Bij elke wijziging in het team wordt de vervanger/nieuwkomer door ons ingewerkt in de aanpak om continuïteit en duurzaamheid te waarborgen	32,0 25	28,9 21	30,5 51	8,6 3
VW7. De voortgang en effectiviteit van de aanpak worden regelmatig geëvalueerd (monitoring) en in ons team besproken om onze aanpak zo nodig bij te kunnen sturen	36,7 37	28,1 28	27,3 31	7,8 4
VW8. De voortgang en effectiviteit van de aanpak worden regelmatig in SWV-verband geëvalueerd (monitoring) en in ons team besproken om de aanpak zo nodig bij te kunnen sturen	15,6 14	7,0 15	41,4 51	36,0 20
VW9. Wij nemen deel aan bovenschoolse samenwerking (SWV-netwerken van lb-ers, SWV-netwerken van leerkrachten van andere scholen, ...) om de aanpak te realiseren en te optimaliseren	57,0 49	9,4 17	17,2 27	16,4 7
VW10. Wij gebruiken bovenschoolse ondersteuning (SWV, experts, cursusdocenten, inhoudelijke ondersteuners, adviseurs, ...) om de aanpak te realiseren en te optimaliseren	50,0 47	16,4 8	22,7 38	10,9 7
VW11. Wij maken gebruik van een digitaal gebruikersplatform voor collegiale kennisuitwisseling/intervisie, ondersteuning en hulpvragen om de aanpak te realiseren en te optimaliseren	11,7 13	7,8 11	60,2 64	20,3 12
gem. afgerond % (nieuwe versie)	45	15	26	14

Noot Bovenste regel (met decimaal) bevat de percentages van de nieuwe versie, daaronder die van de conceptversie (zonder decimaal) voor zover van toepassing.

Ondersteuning (Tabel 5)

Op 8 van de 9 overeenkomstige/herziene stellingen (OS1, 2, 4, 6, 7, 9-11) zijn er niet meer dan lichte verschillen met de proefafname. Alleen OS5 over zorgniveau 2 (25% zwakste leerlingen krijgen hulp binnen de groep) wordt aanzienlijk positiever beoordeeld (90,0% vs. 65% 'ja'). Nieuwe stellingen over doorgaande lijn (OS3) en voortgezet lezen etc. in groep 5-8 (OS8) krijgen in iets meer dan helft van de gevallen 'ja'. Naast de genoemde stelling over hulp binnen de groep, is het oordeel over doorverwijzing ook erg positief (OS5 en OS7: 90,0% 'ja').

Tabel 5 Ondersteuning

Ondersteuning	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
OS1. Wij geven leerlingen in groep 2 bij wie ontluikende geletterdheid en voorbereidend lezen zich onvoldoende ontwikkelt gerichte ondersteuning binnen de groep om hun achterstand te verkleinen	55,5 49	18,0 25	11,7 16	14,8 9
OS2. Leerlingen in groep 2 die risico lopen op lees- en spellingsproblemen identificeren wij halverwege het schooljaar, waarna ze intensieve instructie en oefening krijgen buiten de groep	39,8 42	21,1 26	22,7 23	16,4 9
OS3. Die hulp zetten we vanaf begin groep 3 voort (doorgaande lijn)	55,5	18,8	14,1	11,7
OS4. Wij leveren in groep 3-4 adequaat ingericht effectief onderwijs m.b.t. lezen en spelling (af te leiden uit de mate waarin het nagestreefde kengetal wordt bereikt: het aantal/percentage leerlingen dat aan de gestelde standaarden voldoet)	64,1 58	21,9 23	3,1 13	10,9 6
OS5. Wij identificeren leerlingen die in groep 3-4 achterblijven (zwakste 25% van de leerlingen) en geven die extra, aangepaste instructie en oefening (verlengde instructie) binnen de groep	90,0 65	5,5 18	0,8 6	3,9 9
OS6. Wij identificeren leerlingen die in groep 3-4 die onvoldoende profiteren van extra oefening binnen de groep (zwakste 10% van de leerlingen) en geven die op jaarbasis minimaal 40 uur individuele, specifieke interventies buiten de groep	56,3 54	24,2 27	11,7 11	7,8 8
OS7. Wanneer leerlingen gekenmerkt worden door 1) een blijvende, hardnekkige achterstand en 2) het uitblijven van effect van voldoende individuele, specifieke interventies buiten de groep ('didactische resistentie'), vermoeden wij dat er sprake is van dyslexie en adviseren wij een verwijzing naar buitenschoolse diagnostiek en behandeling	90,0 78	3,9 14	2,3 2	3,9 6
OS8. Wij leveren in groep 5-8 adequaat ingericht effectief onderwijs m.b.t. voortgezet lezen, spelling, het opdoen van leeservaring en -motivatie	55,5	35,2	3,1	6,2
OS9. Leerlingen uit groep 4-8 die behoefte hebben aan stimulering van het vlot lezen/opdoen van leeservaring en oefening van spelling, geven wij aangepaste ondersteuning ('leeskilometers maken', oefeningen op de computer)	68,0 62	21,9 20	4,7 7	5,5 10
OS10. Leerlingen uit groep 4-8 die, voor het bevorderen van hun leesbegrip, behoefte hebben aan compensatie van hun hardnekkige leesproblemen, bieden wij daarop toegesneden digitale middelen/software	28,9 35	31,3 30	29,7 24	10,2 11
OS11. Wij werken samen met dyslexiezorgverleners en voorzien in gepaste maatregelen voor en coaching van dyslectisch leerlingen binnen de school	65,6 62	13,3 20	10,9 8	10,2 9
gem. afgerond % (nieuwe versie)	60	20	10	10

Noot Bovenste regel (met decimaal) bevat de percentages van de nieuwe versie, daaronder die van de conceptversie (zonder decimaal) voor zover van toepassing.

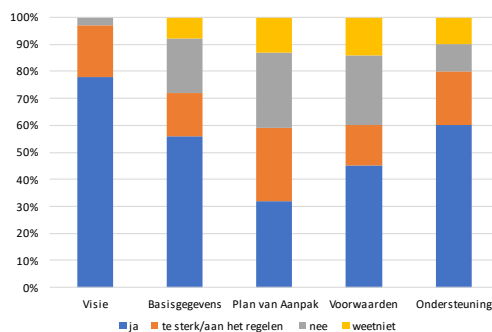
Blauwdrukprofiel

De antwoorden van de 128 respondenten op de vijf onderdelen zijn opgeteld en in percentages omgezet (Grafiek 1).⁵ Omdat 'ja' de meest gunstige situatie weergeeft m.b.t. duurzame aanpak van leesproblemen, vormt 100% in die categorie het *streefniveau*.⁶

⁵ Visie vraagt naar een mening, dus is er geen antwoordcategorie 'weet ik niet'. De tweede categorie bij Visie is 'vind ik te sterk uitgedrukt'. Voor de andere onderdelen is dat 'zijn we aan het regelen' en is 'weet ik niet' toegevoegd.

⁶ Voor argumentatie zie noot 1.

Grafiek 1 Blauwdrukprofiel

Opvallende resultaten

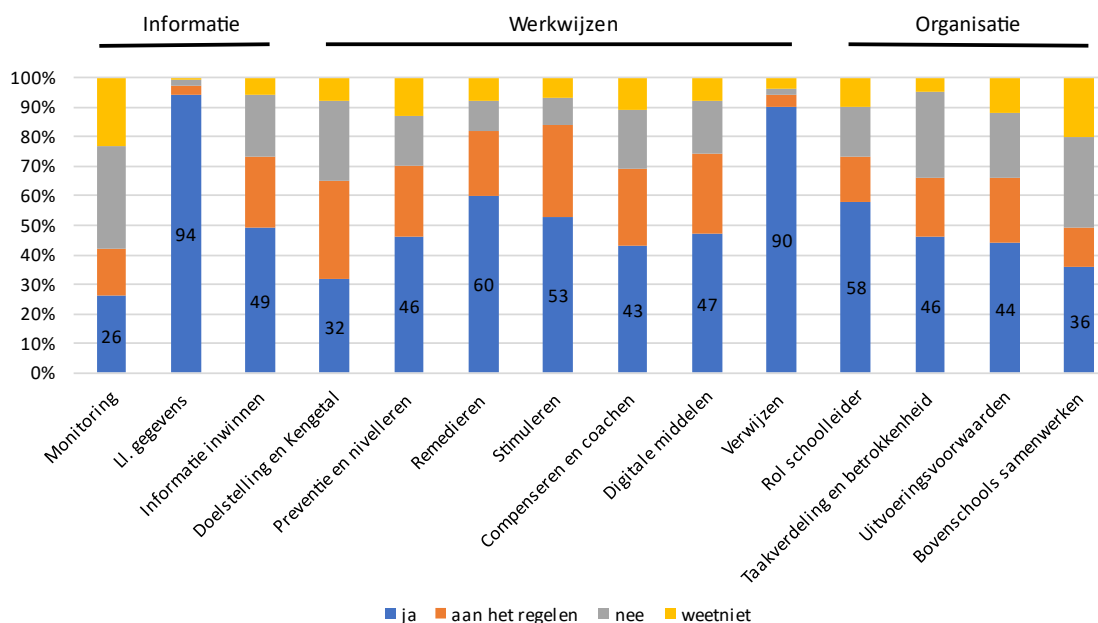
- De positieve beoordeling is het grootst w.b.
  - o Visie (78% 'ja')
  - o uitzonderingen:
    - de schoolleider als eerstverantwoordelijke (V7: 38% 'ja', 52% 'te sterk uitgedrukt', 9% 'nee')
    - ondersteuning door het SWV (V8: 49% 'ja', 40% 'te sterk uitgedrukt', 11% 'nee')
    - lezen en schrijven als belangrijkste taak van het PO (V1: 73% 'ja', 27% 'te sterk uitgedrukt').
- Er is een matig verschil met het streefniveau in % 'ja':
  - o Ondersteuning 60%
  - o Basisgegevens 56%
    - 40-44% van de scholen heeft het volgens de respondenten op deze onderdelen nog niet goed voor elkaar.
- Een groter verschil met streefniveau in % 'ja' is er voor:
  - o Plan van Aanpak 32%
  - o Voorwaarden 45%
    - Juist deze onderdelen zijn essentieel voor verduurzaming:
      - vastleggen wat er gebeurt (PvA)
      - zorgen voor de belangrijkste condities voor uitvoering (VW)
    - Een flink deel van de respondenten geeft aan dat veel van die onderdelen helemaal niet geregeld zijn (PvA 26% en VW 28% 'nee').
- Op onderdeel 2 tot en met 5 geeft tussen de 8 en 14% aan niet te weten hoe het er op school aan toegaat:
  - o Het is een indicatie dat er op die scholen (te) weinig sprake is van een aanpak die door het schoolteam is besproken en wordt gedeeld en is vastgelegd in PvA.

Themaprofiel Blauwdruk

De stellingen van de onderdelen 2-5 kunnen ingedeeld worden in thema's (zie Bijlage 2). De termen spreken voor zichzelf, behalve wellicht de indeling in aanpak. Nivelleren staat voor 'op gelijke hoogte brengen'. In de onderwijscontext: het verkleinen of wegwerken van achterstanden, meestal in vergelijking met de klas of normgroep. Remediëren betekent het verhelpen van een zwak punt in de beheersing van lezen tot een acceptabel niveau van

functioneren. Compenseren (‘laten opwegen tegen’): het gebruik maken van sterkere punten in het beheersingsprofiel om hetzelfde doel te bereiken. Stimuleren: het bevorderen van de leesfrequentie en de motivatie om te lezen (Van der Leij, 1985).

Grafiek 2 Themaprofiel Blauwdruk

Enkele opvallende resultaten (voor details zie Bijlage 2)

In de antwoordcategorie ‘ja’:

- 90%:
  - o Leerlinggegevens
  - o Verwijzen naar buitenschoolse zorg
- 50-60%:
  - o Informatie inwinnen
  - o Remediëren (groep 3-4)
  - o Stimuleren (groep 4-8)
  - o Rol schoolleider, i.h.b.:
    - zorgt voor voldoende budget (VW1: 63% ‘ja’)
    - heeft eindverantwoordelijkheid voor het vaststellen aanpak en monitoring voortgang (VW3: 65% ‘ja’)
    - ziet toe op afstemming van taken op draagkracht en uitvoering (VW5: 46% ‘ja’)
    - NB rol schoolleider wordt niet teambreed ondersteund, zie
      - visie op de schoolleider als eerstverantwoordelijke (V7: 38% ‘ja’, 52% ‘te sterk uitgedrukt’, 9% ‘nee’)
      - de rol van de IB-er als verantwoordelijke voor de in- en uitvoering van de aanpak ondervindt meer ondersteuning (VW4: 77% ‘ja’).
- 50% of minder:
  - o Monitoring, i.h.b.:

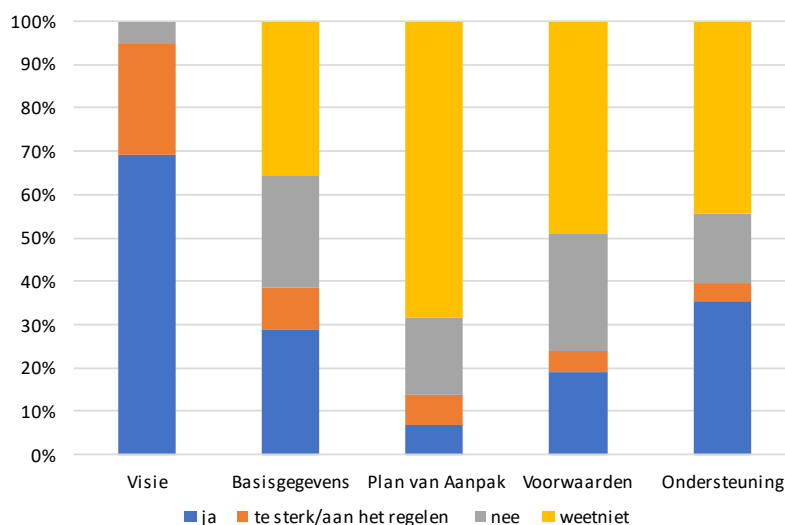
- 26% 'ja', 36% 'nee', 23% 'weet niet'
- Doelstelling en kengetal
- Compenseren en coachen, i.h.b.:
  - 43% 'ja', 20% 'nee'
- Taakverdeling en betrokkenheid, i.h.b.:
  - 46% 'ja', 29% 'nee'
- Bovenschools samenwerken, i.h.b.:
  - 36% 'ja', 31% 'nee', 20% 'weet niet'

Voorts geeft 20% of meer als antwoord 'zijn we aan het regelen' op meer dan de helft van de thema's.

Een casus

De IB'er van een SBO-school heeft 15 leden van het schoolteam de BD laten invullen (school X). Die zijn bewerkt tot percentages en weergegeven in het Blauwdrukprofiel en het Themaprofiel. Voor de data per stelling en thema zie Bijlage 3.

Grafiek 3 BD-profiel van school X

Opvallend

- 'weet ik niet' komt heel erg vaak voor
- 'ja' komt, behalve bij Visie, juist weinig voor:
  - in PvA en VW zelfs minder dan 'nee'
- PvA en VW zijn de onderdelen die het minst aanwezig zijn in de schoolpraktijk
- er is heel weinig 'in ontwikkeling' in de onderdelen 2 t/m 5.

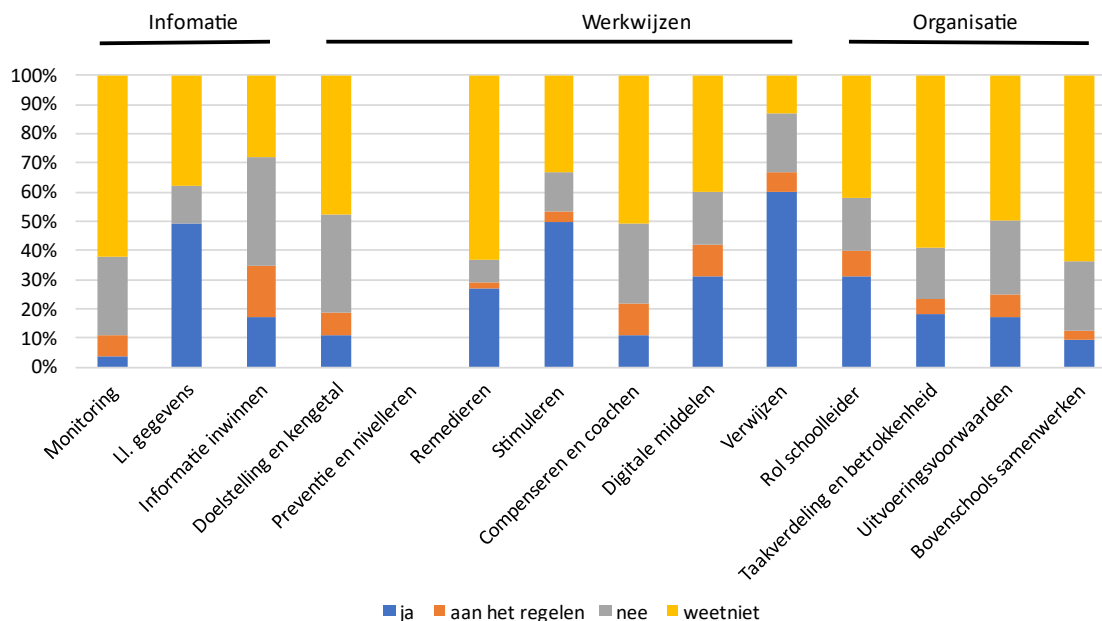
Vergelijking van resultaten van school X met die van de 128 respondenten (Grafiek 1 en 3

- Blauwdrukprofiel is in vorm soortgelijk:

- relatief meer 'ja' op Visie, Ondersteuning en Basisgegevens en minder op Voorwaarden en Plan van Aanpak
- in de landelijke steekproef antwoorden veel meer respondenten met 'ja' en 'aan het regelen' en veel minder met 'ik weet het niet':
  - in het profiel school X is de afstand tot streefniveau dus veel groter.

Grafiek 4 Themaprofiel van school X

Preventie en nivelleren zijn niet aan de orde in deze SBO-school want er zijn geen relatief jongere leerlingen en verwijzing geschiedt nadat er achterstand is opgelopen.

Actiepunten voor deze casus

- Op alle thema's komt 'weet ik niet' vaak voor behalve bij Verwijzen (OS7).
- Omdat er ook respondenten zijn die 'ja' zeggen, is de eerste prioriteit het delen van kennis binnen het team teneinde consensus te bereiken over de beginsituatie.
- Het delen van kennis begint met:
  - Monitoring en Leerlinggegevens
  - Wat er op school gebeurt aan
    - Remediëren
    - Stimuleren
    - Compenseren en coachen
    - Inzet van digitale middelen (voor de betreffende stellingen zie Bijlage 3).

Ook de Visie – die grotendeels maar niet op alles gedeeld wordt – kan aan de orde komen. Er zijn door deze school heel veel stappen te zetten. Een belangrijke vraag is: *Wordt het idee gedeeld dat er een verbetertraject dient te worden ingezet?* Zo ja, dan is vervolgens consensus aan de orde over de knelpunten en het inwinnen van informatie en raadplegen van experts. Daarna kan, na het bepalen van doelstelling en kengetal, het verbetertraject verder uitgewerkt worden.

Conclusies

BD als instrument

De tweede versie van de BD bevestigt het beeld van de eerste versie: een bruikbaar instrument voor de bepaling van de beginsituatie door IBers en leerkrachten. Begrippenkader, gemak van invullen en efficiëntie (10-12 minuten invultijd) worden opnieuw gewaardeerd.

Wat betreft de overeenkomstige en herziene stellingen is duidelijk dat, op een enkele stelling na (OS5) de resultaten overeenkomen. De nieuwe stellingen differentiëren goed en geven aanvullende informatie.

Analyse van de gegevens

Het *Blauwdrukprofiel* van de vijf onderdelen geeft een overzicht van de algemene stand van zaken wat betreft visie en beoordeling van de beginsituatie, ook in relatie met *streefniveau* (alle stellingen met 'ja' beantwoord). Bij de 128 respondenten is dat – overeenkomstig met de eerdere versie – het meest het geval met Visie (relatief grote positieve mening), gevolgd door de beoordeling van de Ondersteuning en Beginsituatie, en het minst bij Voorwaarden en Plan van Aanpak. Daaruit kan de conclusie getrokken worden dat juist in de onderdelen die de verduurzaming borgen verbeteracties nodig zijn.

Het *Themaprofiel* is gedetailleerder en neemt qua informatie een middenpositie in tussen het BD-profiel en de aparte stellingen. Geconcludeerd kan worden dat alleen het gebruik van leerling-gegevens en het verwijzen naar buitenschoolse zorg gemeengoed geacht worden. Omdat volgens het Protocol Dyslexie Diagnose en Behandeling (PDD&B 2.0, 2013) LVS-gegevens aangeleverd moeten worden bij verwijzing, hangen die resultaten samen. Buitenschoolse experts raadplegen, de aanpak wat betreft remediëren (groep 3-4) en stimuleren (groep 4-8) en de rol van de schoolleider worden door de helft of iets meer beoordeeld als gerealiseerd op hun school. Monitoring, doelstelling & kengetal en bovenschools samenwerken krijgen minder bijval. Ronduit 'nee' is het antwoord van minimaal 20% op monitoring, compenseren en coachen en twee organisatorische voorwaarden: taakverdeling en betrokkenheid en bovenschools samenwerken. Eenzelfde proportie blijft het antwoord op monitoring schuldig.

School X

De toepassing van de BD in het team van school X laat zien waar de prioriteiten in deze *casus* liggen. Te veel van de respondenten weten het antwoord op de vragen niet. Er is zo goed als niets vastgelegd in een PvA en aan de meeste voorwaarden wordt niet voldaan. Het themaprofiel indiceert waar de grootste knelpunten zijn.

BD en Stimuleringsprogramma Aanpak Dyslexie

De Blauwdruk past, wat het PO betreft, naadloos in Actiepunt 2 van het Stimuleringsprogramma Aanpak Dyslexie: 2. *Kennis en instrumenten voor implementatie en duurzame verbetering* (Kleijnen & Krikhaar, 2020). Wat betreft kennis: relevante bevindingen uit het internationale implementatieonderzoek hebben de basis gevormd voor de onderdelen en de stellingen (zie noot 1). Deze tweede beproeving toont opnieuw aan dat het instrument een begrippenkader schept voor het beoordelen van de eigen visie en situatie op school door leden van het schoolteam. Daarmee vormt het de basis voor het bereiken van een gemeenschappelijke visie en consensus over sterke en zwakke punten als startpunt van verbeteracties, aangegeven door de resultaten op de onderdelen, thema's en stellingen.

Wat betreft het Stimuleringsprogramma komen in de BD-thema's ook de Actiepunten 1. *Kennis over effectieve methodieken*, 3. *Uitgewerkte voorbeelden* ('good practice'), 4. *Actieve betrokkenheid*, 5. *Samenwerking onderwijs & zorg*, 6. *Datasturing & monitoring*, alsmede *gebruik van een digitaal platform* (Actiepunt 10) aan bod.

BD en het rapport van de Inspectie (2019)

De Inspectie (2019) constateert dat 47% van de PO-scholen de drie zorgniveaus naar behoren uitvoert. Dat komt in grote mate overeen met de BD waarin die zorgniveaus zijn samengevat in het thema Remediëren (PvA4, OS4-6): 60% van de respondenten geeft aan dat hun school die zorg uitvoert (tegenover 22% 'aan het regelen', 10% 'niet' en 8% 'weet niet'). Opmerkelijk is bovendien dat de stelling OS5 dat in deze tweede versie met 90% 'ja' duidelijk afweek van de eerste versie (65% 'ja') en betrekking heeft op zorgniveau 2,⁷ ook weer redelijk overeenkomt met het Inspectierapport waarin geconstateerd wordt dat ongeveer 80% van de scholen op dit niveau voldoende kwaliteit levert. Ook m.b.t. het thema Stimuleren (53% 'ja') is er een analoog resultaat: de Inspectie spreekt van 'minder aandacht voor een stimulerende leesomgeving' die bovendien beleidsmatig niet gericht is op zwakke lezers (Franssen & Bollen, 2019). Hoewel de BD in opzet een formatieve functie heeft (subjectieve beoordeling van de beginsituatie als aanzet tot verbetering op schoolniveau) en geen summatieve (objectief bepalen van de stand van zaken in vergelijking met andere scholen) indiceren deze overeenkomsten dat het zelfbeoordelingsvermogen van leerkrachten en IBers een redelijk betrouwbaar beeld geeft van wat er op hun school gebeurt. Dat betekent ook dat er aanwijzingen uit gedestilleerd kunnen worden voor bovenschoolse aansturing. In het navolgende volgt een aantal suggesties.

Aanbevelingen voor beleid

Uit de resultaten van de BD blijkt dat er grote consensus bestaat in de Visie op de interpretatie en aanpak van leesproblemen. Aan goede wil ontbreekt het dus niet. Op het vlak van (kennis van) Basisgegevens, uitvoering van Ondersteuning en, vooral, van het scheppen van Voorwaarden en het vastleggen van het schoolbeleid in een Plan van Aanpak is er echter de nodige ruimte voor kwaliteitsverbetering:

- 1) Plan van Aanpak: planmatig werken – hét innovatiethema van de 80er jaren – en het vastleggen daarvan vormen niet alleen de basis voor probleemoplossend werken, maar ook voor overdracht en (dus) verduurzaming. Volgens de BD is het Plan van Aanpak echter het zwakste onderdeel:
  - 'ja' 32%, 'aan het regelen' 27%, 'nee' 28%, 'weet niet' 13% (Grafiek 1)
  - vooral m.b.t. de thema's (Grafiek 2, % 'ja'):
    - Monitoring (26%)
    - Doelstelling en kengetal (32%).
- 2) Voorwaarden: ook de tweede pijler onder verduurzaming vormt een zwak punt:
  - 'ja' 45%, 'aan het regelen' 15%, 'nee' 26%, 'weet niet' 14% (Grafiek 1)
  - vooral m.b.t. de thema's (Grafiek 2, % 'ja'):
    - Taakverdeling en betrokkenheid (46%)
    - Uitvoeringsvoorwaarden (44%), i.h.b. de stellingen:
      - VW8 inwerken vervangers/nieuwkomers (32%)

⁷ Z5. Wij identificeren leerlingen die in groep 3-4 achterblijven (zwakste 25% van de leerlingen) en geven die extra, aangepaste instructie en oefening (verlengde instructie) binnen de groep.

- VW2 structurele geldmiddelen (40%).
- 3) De 'lerende' school is een belangrijk aspect van elke onderwijsverbetering. Echter, ook op dit vlak zijn er de nodige zwakke punten:
- vooral m.b.t. de thema's (Grafiek 2, % 'ja'):
    - Informatie inwinnen (41%), i.h.b. de stellingen:
      - BG4 'good practice' (17%)
      - BG6 ICT- hulpmiddelen (41%)
    - Bovenschools samenwerken (36%), i.h.b. de stellingen:
      - PvA11 deelname aan bovenschoolse activiteiten (11%)
      - PvA12 aansluiting bij aanpak SWV (20%)
      - VW11 gebruik digitaal gebruikersplatform (12%).
- 4) Doel- en taakgerichte interventie is de essentie van de aanpak van leesproblemen. Echter, relatief minder aan de orde komen:
- de thema's (Grafiek 2, % 'ja'):
    - Preventie en nivelleren (46%)
    - Stimuleren (53%)
    - Compenseren en coachen (43%)
  - dat geldt ook voor:
    - Inzet digitale middelen (47%), i.h.b. de stellingen:
      - OS8 compenserende software (29%)
      - PvA6 effectieve (computer-)programma's (45%).

Verdere ontwikkeling van de BD

Na uitgebreid onderzoek met de pilot- en de tweede versie is de tijd rijp om de BD uit te zetten als startpunt van verbetertrajecten. Daarvoor is het ontwikkelen van een online-versie essentieel.

Referenties

- <https://dyslexiecentraal.nl/weten/begeleiding-bij-lees-en-spellingproblemen/ondersteuningsniveaus#ondersteuningsniveaus-basisonderwijs>
- Franssen, H., & Bollen, N. (2019). *Workshop dyslexie en het onderwijs*. PowerPoint presentatie (op te vragen bij eerste auteur van dit rapport).
- Hattie, J. (2015). *What Works Best in Education: The Politics of Collaborative Expertise*. Pearson Education.
- Inspectie van het Onderwijs (2014). *De kwaliteit van schoolleiders in het basisonderwijs, speciaal onderwijs en voortgezet onderwijs*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Inspectie van het Onderwijs (z.j.). <https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwijssectoren/primair-onderwijs/schoolverschillen/onderwijskundig-leiderschap>
- Inspectie van het onderwijs (2019). *DYSLEXIEVERKLARINGEN. Verschillen tussen scholen nader bekeken*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Kleijnen, R. & Krikhaar, E. (2020). Update: Het stimuleringsprogramma Aanpak Dyslexie. *Lexima Magazine*, jaargang 2020, p. 17.
- Protocol Dyslexie Diagnose en Behandeling (PDD&B 2.0, 2013). Nieuwste versie: PDD&B 3.0 (2022). <https://www.nkd.nl/professionals/protocol-dyslexie-diagnose-en-behandeling/>
- Sleegers, P. J. C., & Leithwood, K. (2010). School development for teacher learning and change. In P. Peterson, E. Baker, & B. McGaw (Eds.), *International Encyclopedia of Education* (pp. 557-562). Elsevier.
- Stimuleringsprogramma (2019). dyslexiecentraal.nl/sites/default/files/media/document/2019-09/190404_Actieplan%20Stimuleringsprogramma%20aanpak%20dyslexie%20%28maart%202019%29_def.pdf
- Struiksma, C., & Rurup, L. (2008). *Het Onderwijscontinuüm, een denk- en werkwijze voor passend onderwijs*. Rotterdam: CED-Groep.
- Struiksma, C. & van Kempen, C. (2016). Poortwachters in de dyslexiezorg. Een analyse van de verwijzingsgegevens 2014. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 55, 399-405.
- Van der Leij, A. (1985). Methodieken voor behandeling van ernstige leesproblemen. In A. van der Leij & J. Hamers (Red.), *Dyslexie*. Verslag van het congres 1985 (pp. 117-135). Lisse: Swets & Zeitlinger.

Bijlage 1 Nieuwe en gereviseerde stellingen

VISIE	ja	vind ik te sterk uitgedrukt	nee
V5. HERZIEN Vermindering van het aantal leerlingen met lees- en spellingsproblemen leidt naar mijn mening tot minder zittenblijvers, doorverwijzingen naar buitenschoolse zorg en leerlingen met een laag VO-advies	77,3	21,1	1,5
WAS: 5. Ik ben ervan overtuigd dat zo'n doelgerichte aanpak ook het aantal doorverwijzingen naar buitenschoolse zorg, het aantal zittenblijvers, en het aantal leerlingen met een relatief laag VO-advies doet afnemen	86	14	
V8. NIEUW Bij de preventie en aanpak van laaggeletterdheid en dyslexie vind ik ondersteuning door het Samenwerkingsverband Passend Onderwijs (SWV) noodzakelijk	49,2	39,8	10,9

BASISGEGEVENS	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
BG1. HERZIEN Wij gebruiken gegevens van het LeerlingVolgSysteem (LVS) om inzicht te krijgen in de lees- en spellingsontwikkeling van onze leerlingen	97,7	1,5	0,8	0
WAS: 1. LVS-gegevens verschaffen ons inzicht in de lees- en spellingsontwikkeling van al onze leerlingen	87	10	3	
BG2. HERZIEN Wij gebruiken LVS-gegevens om het aantal leerlingen met lees- en spellingproblemen vast te stellen	90,0	4,7	3,1	2,3
WAS: 2. LVS-gegevens verschaffen ons inzicht in het aantal leerlingen met lees- en spellingproblemen	87	10	3	
BG3. NIEUW Het SWV verschaft ons gegevens die laten zien hoe het aantal leerlingen met lees- en spellingsproblemen op onze school zich in de loop der jaren ontwikkelt, in vergelijking met landelijke normen	10,2	6,2	50,0	33,6
BG4. HERZIEN Voor onze aanpak maken wij gebruik van informatie over scholen die het gelukt is om het aantal leerlingen met lees- en spellingsproblemen substantieel omlaag te brengen en houden (good practice)	17,2	20,3	50,0	12,5
WAS: 4. Voor onze aanpak maken wij gebruik van informatie over scholen die door hun doelgerichte aanpak het aantal leerlingen met lees- en spellingsproblemen substantieel verminderd hebben (voorbeelden van 'good practice')	23	14	56	7
BG7. HERZIEN In onze aanpak maken wij regelmatig gebruik van specifieke expertise geleverd door personen (SWV-coördinator, leesdeskundigen, implementatiedeskundigen/-coaches), (na-/bij-) scholingsvormen (cursussen, workshops) en overige bronnen (IB-netwerken, digitaal gebruikersplatform, websites, ...)	71,9	18,0	7,0	3,1
WAS: 7. Voor onze aanpak maken wij gebruik van specifieke expertise geleverd door personen, (na-/bij-) scholingsvormen en overige bronnen (SWV-coördinator, leesdeskundigen, implementatiedeskundigen, cursusdocenten; cursussen, workshops; digitaal gebruikersplatform, websites, ...)	55	26	18	1
PLAN VAN AANPAK	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
PvA1. HERZIEN In ons plan van aanpak (PvA) hebben wij de doelstellingen, werkwijzen, implementatie en borging van onze aanpak van lees- en spellingproblemen voor de komende periode vastgelegd	43,0	39,8	12,5	4,7
WAS: 1. Ons plan van aanpak (PvA) van lees- en spellingproblemen beschrijft de doelstellingen, werkwijzen, implementatie en borging/verduurzaming voor de komende periode	34	48	17	2
PvA2. NIEUW In de doelstellingen van ons PvA hebben wij aangegeven welk kengetal wij nastreven (het aantal/percentage leerlingen dat aan de gestelde standaarden voor lezen en spelling voldoet) in vergelijking met een eerder bepaalde beginsituatie	21,9	25,8	42,2	11,7
WAS: 2. Ons PvA richt zich op preventie van (risico op) leesproblemen in de fase van ontluikende geletterdheid en voorbereidend lezen (groep 1-2)				
PvA3. NIEUW In ons PvA hebben wij vastgelegd hoe het risico op leesproblemen in de fase van ontluikend en voorbereidend lezen (groep 1-2) wordt teruggedrongen door een preventieve aanpak en hoe we daar in groep 3 mee doorgaan ('doorgaande lijn')	31,3	37,5	21,1	10,2
PvA4. HERZIEN Ons PvA beschrijft hoe leesproblemen in de fase van aanvankelijk lezen en in de overgang naar voortgezet lezen (groep 3-4) worden aangepakt	31,3	36,0	23,4	9,4
WAS: 3. Ons PvA richt zich op preventie en remediëring van leesproblemen in de fase van aanvankelijk lezen en de overgang naar voortgezet lezen (groep 3-4)	44	41	13	2

PvA7. NIEUW In ons PvA wordt aangegeven op welke wijze de interventies buiten de groep in het rooster zijn opgenomen (aanvullend op of in plaats van lesonderdelen) en wie die uitvoeren	52,3	23,4	18,0	6,2
PvA8. HERZIEN In ons PvA is de taakverdeling beschreven die aangeeft hoe ieder lid van het schoolteam actief betrokken is bij de uitvoering WAS: 6. Ons PvA beschrijft de wijze waarop de leden van het schoolteam actief zijn betrokken bij de uitvoering	31,3 25	28,9 41	32,8 32	7,0 2
PvA12. HERZIEN Ons PvA sluit volledig aan bij de bovenschoolse aanpak van ons SWV WAS: 10. Ons PvA is een onderdeel van de bovenschoolse aanpak van ons SWV	20,3 8	15,6 19	24,2 60	39,8 13
VOORWAARDEN	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
VW1. HERZIEN Onze schoolleider zorgt voor voldoende budget voor de aanschaf, de implementatie en het onderhoud van effectief gebleken (computer-)programma's, methoden en werkwijzen WAS: 1. De schoolleider zorgt voor voldoende financiële middelen voor aanschaf van (computer-)programma's, methoden, werkwijzen en ICT-hulpmiddelen en inkoop van ondersteuning van implementatie en onderhoud	62,5 36	17,2 30	10,2 26	10,2 6
VW4. HERZIEN Onze lb-er/zorgcoördinator is verantwoordelijk voor de feitelijke in- en uitvoering van de aanpak WAS: 4. Onze lb-er/zorgcoördinator superviseert de feitelijke in- en uitvoering van de aanpak en monitoring	76,6 64	6,2 20	16,4 14	0,8 2
VW5. NIEUW Onze schoolleider ziet erop toe dat de taken uit het PvA zijn afgestemd op de draagkracht en veranderingscapaciteit van de teamleden en naar behoren worden uitgevoerd	46,1	20,3	24,2	9,4
Ondersteuning	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
OS1. HERZIEN Wij geven leerlingen in groep 2 bij wie ontluikende geletterdheid en voorbereidend lezen zich onvoldoende ontwikkelt gerichte ondersteuning binnen de groep om hun achterstand te verkleinen WAS: 1. Wij identificeren leerlingen met risico op lees- en spellingsproblemen vroegtijdig (groep 2) en geven die binnen de groep gerichte instructie op aspecten van ontluikende geletterdheid en voorbereidend lezen	55,5 49	18,0 25	11,7 16	14,8 9
OS2. HERZIEN Leerlingen in groep 2 die risico lopen op lees- en spellingsproblemen identificeren wij halverwege het schooljaar, waarna ze intensieve instructie en oefening krijgen buiten de groep WAS: 2. Wij identificeren leerlingen met risico op ernstige lees- en spellingsproblemen die in groep 2 onvoldoende profiteren van gerichte instructie binnen de groep en geven die individuele, specifieke interventie buiten de groep gedurende de fase van voorbereidend en aanvankelijk lezen (groep 2-4)	39,8 42	21,1 26	22,7 23	16,4 9
OS3. NIEUW Die hulp zetten we vanaf begin groep 3 voort (doorgaande lijn)	55,5	18,8	14,1	11,7
OS8. NIEUW Wij leveren in groep 5-8 adequaat ingericht effectief onderwijs m.b.t. voortgezet lezen, spelling, het opdoen van leeservaring en -motivatie	55,5	35,2	3,1	6,2

Bijlage 2 BD resultaten per thema (basis van Themaprofiel, Grafiek 2)

Monitoring	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
BG3. Het SWV verschaft ons gegevens die laten zien hoe het aantal leerlingen met lees- en spellingsproblemen op onze school zich in de loop der jaren ontwikkelt, in vergelijking met landelijke normen	10,2	6,2	50,0	33,6
PvA13. In ons PvA wordt aangegeven hoe en op welke momenten de stand van zaken wordt geëvalueerd (monitoring)	42,2	23,4	19,5	14,8
VW7. De voortgang en effectiviteit van de aanpak worden regelmatig geëvalueerd (monitoring) en in ons team besproken om onze aanpak zo nodig bij te kunnen sturen	36,7	28,1	27,3	7,8
VW8. De voortgang en effectiviteit van de aanpak worden regelmatig in SWV-verband geëvalueerd (monitoring) en in ons team besproken om de aanpak zo nodig bij te kunnen sturen	15,6	7,0	41,4	36,0
gem. afgerond %	26	16	36	23

Leerlinggegevens	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
BG1. Wij gebruiken gegevens van het LeerlingVolgSysteem (LVS) om inzicht te krijgen in de lees- en spellingsontwikkeling van onze leerlingen	97,7	1,5	0,8	0
BG2. Wij gebruiken toets-, observatie en oudergegevens om leerlingen met (risico op) lees- en spellingproblemen te onderkennen	90,0	4,7	3,1	2,3
gem. afgerond %	94	3	2	1

Informatie inwinnen	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
BG4. Voor onze aanpak maken wij gebruik van informatie over scholen die het gelukt is om het aantal leerlingen met lees- en spellingsproblemen substantieel omlaag te brengen en houden ('good practice')	17,2	20,3	50,0	12,5
BG5. Voor onze aanpak maken wij gebruik van informatie over computerprogramma's, methoden en werkwijzen die effectief zijn in het voorkomen en remediëren van lees- en spellingsproblemen en het stimuleren van vlot lezen/het opdoen van leeservaring ('evidence-based' programma's)	63,3	21,9	7,8	7,0
BG6. In onze aanpak maken wij gebruik van informatie over ICT-hulpmiddelen die (hardnekkige) lees- en spellingproblemen effectief compenseren	41,4	37,5	18,8	2,3
BG7. In onze aanpak maken wij regelmatig gebruik van specifieke expertise geleverd door personen (SWV-coördinator, leesdeskundigen, implementatiedeskundigen/-coaches), (na-/bij-) scholingsvormen (cursussen, workshops) en overige bronnen (IB-netwerken, digitaal gebruikersplatform, websites, ...)	71,9	18,0	7,0	3,1
gem. afgerond %	49	24	21	6

Doelstelling en kengetal	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
PvA1. In ons plan van aanpak (PvA) hebben wij de doelstellingen, werkwijzen, implementatie en borging van onze aanpak van lees- en spellingproblemen voor de komende periode vastgelegd	43,0	39,8	12,5	4,7
PvA2. In de doelstellingen van ons PvA hebben wij aangegeven welk kengetal wij nastreven (het aantal/percentage leerlingen dat aan de gestelde standaarden voor lezen en spelling voldoet) in vergelijking met een eerder bepaalde beginsituatie	21,9	25,8	42,2	11,7
gem. afgerond %	32	33	27	8

Preventie en nivelleren	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
PvA3. In ons PvA hebben wij vastgelegd hoe het risico op leesproblemen in de fase van ontluikend en voorbereidend lezen (groep 1-2) wordt teruggedrongen door een preventieve aanpak en hoe we daar in groep 3 mee doorgaan ('doorgaande lijn')	31,3	37,5	21,1	10,2

OS1. Wij geven leerlingen in groep 2 bij wie ontluikende geletterdheid en voorbereidend lezen zich onvoldoende ontwikkelt gerichte ondersteuning binnen de groep om hun achterstand te verkleinen	55,5	18,0	11,7	14,8
OS2. Leerlingen in groep 2 die risico lopen op lees- en spellingsproblemen identificeren wij halverwege het schooljaar, waarna ze intensieve instructie en oefening krijgen buiten de groep	39,8	21,1	22,7	16,4
OS3. Die hulp zetten we vanaf begin groep 3 voort (doorgaande lijn)	55,5	18,8	14,1	11,7
gem. afgerond %	46	24	17	13
Remediëren	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
PvA4. Ons PvA beschrijft hoe leesproblemen in de fase van aanvankelijk lezen en de overgang naar voortgezet lezen (groep 3-4) worden aangepakt	31,3	36,0	23,4	9,4
OS4. Wij leveren in groep 3-4 adequaat ingericht effectief onderwijs m.b.t. lezen en spelling (af te leiden uit de mate waarin het nagestreefde kengetal wordt bereikt: het aantal/percentage leerlingen dat aan de gestelde standaarden voldoet)	64,1	21,9	3,1	10,9
OS5. Wij identificeren leerlingen die in groep 3-4 achterblijven (zwakste 25% van de leerlingen) en geven die extra, aangepaste instructie en oefening (verlengde instructie) binnen de groep	90,0	5,5	0,8	3,9
OS6. Wij identificeren leerlingen die in groep 3-4 die onvoldoende profiteren van extra oefening binnen de groep (zwakste 10% van de leerlingen) en geven die op jaarbasis minimaal 40 uur individuele, specifieke interventies buiten de groep	56,3	24,2	11,7	7,8
gem. afgerond %	60	22	10	8
Stimuleren	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
PvA5. Ons PvA beschrijft de wijze waarop remediëring van lees- en spellingproblemen, het stimuleren van vlot lezen/het opdoen van leeservaring en compensatie van hardnekkige lees- en spellingproblemen in de fase van voortgezet lezen in groep 5-8 worden vormgegeven	35,2	34,4	19,5	10,9
OS8. Wij leveren in groep 5-8 adequaat ingericht effectief onderwijs m.b.t. voortgezet lezen, spelling, het opdoen van leeservaring en -motivatie	55,5	35,2	3,1	6,2
OS9. Leerlingen uit groep 4-8 die behoefte hebben aan stimulering van het vlot lezen/opdoen van leeservaring en oefening van spelling, geven wij aangepaste ondersteuning ('leeskilometers maken', oefeningen op de computer)	68,0	21,9	4,7	5,5
gem. afgerond %	53	31	9	7
Compenseren en coachen	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
PvA5. Ons PvA beschrijft de wijze waarop remediëring van lees- en spellingproblemen, het stimuleren van vlot lezen/het opdoen van leeservaring en compensatie van hardnekkige lees- en spellingproblemen in de fase van voortgezet lezen in groep 5-8 worden vormgegeven	35,2	34,4	19,5	10,9
OS10. Leerlingen uit groep 4-8 die behoefte hebben aan stimulering van hun leesbegrip, behoefte hebben aan compensatie van hun hardnekkige leesproblemen, bieden wij daarop toegesneden digitale middelen/software	28,9	31,3	29,7	10,2
OS11. Wij werken samen met dyslexiezorgverleners en voorzien in gepaste maatregelen voor en coaching van dyslectisch leerlingen binnen de school	65,6	13,3	10,9	10,2
gem. afgerond %	43	26	20	11

Inzet digitale middelen	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
PvA6. In ons PvA zijn (computer-)programma's, methoden en werkwijzen opgenomen die effectief zijn gebleken (zie Basisgegevens stelling 4-6)	44,5	27,3	18,8	9,4
OS9. Leerlingen uit groep 4-8 die behoefte hebben aan stimulering van het vlot lezen/opdoen van leeservaring en oefening van spelling, geven wij aangepaste ondersteuning ('leeskilometers maken', oefeningen op de computer)	68,0	21,9	4,7	5,5
OS10. Leerlingen uit groep 4-8 die, voor het bevorderen van hun leesbegrip, behoefte hebben aan compensatie van hun hardnekkige leesproblemen, bieden wij daarop toegesneden digitale middelen/software	28,9	31,3	29,7	10,2
gem. afgerond %	47	27	18	8

Verwijzen	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
OS7. Wanneer leerlingen gekenmerkt worden door 1) een blijvende, hardnekkige achterstand en 2) het uitblijven van effect van voldoende individuele, specifieke interventies buiten de groep ('didactische resistentie'), vermoeden wij dat er sprake is van dyslexie en adviseren wij een verwijzing naar buitenschoolse diagnostiek en behandeling	90,0	3,9	2,3	3,9
gem. afgerond %	90	4	2	4

Rol van de schoolleider	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
VW1. Onze schoolleider zorgt voor voldoende budget voor de aanschaf, de implementatie en het onderhoud van effectief gebleken (computer-)programma's, methoden en werkwijzen	62,5	17,2	10,2	10,2
VW3. Onze schoolleider heeft de eindverantwoordelijkheid voor het vaststellen van de aanpak en voor de monitoring van de voortgang	64,8	7,0	17,2	10,9
VW5. Onze schoolleider ziet erop toe dat de taken uit het PvA zijn afgestemd op de draagkracht en veranderingscapaciteit van de teamleden en naar behoren worden uitgevoerd	46,1	20,3	24,2	9,4
gem. afgerond %	58	15	17	10
Taakverdeling en betrokkenheid	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
PvA8. In ons PvA is de taakverdeling beschreven die aangeeft hoe ieder lid van het schoolteam actief betrokken is bij de uitvoering	31,3	28,9	32,8	7,0
PvA9. In ons PvA is beschreven op welke wijze 'extra' handen worden ingezet en ondersteund bij de uitvoering (niet-professionele tutoren, onderwijsassistenten, ...)	50,8	20,3	22,7	6,2
PvA10. In ons PvA is beschreven op welke wijze ouders worden betrokken bij de uitvoering	25,0	22,7	44,5	7,8
VW4. Onze IB-er/zorgcoördinator is verantwoordelijk voor de feitelijke in- en uitvoering van de aanpak	76,6	6,2	16,4	0,8
gem. afgerond %	46	20	29	5

Uitvoeringsvoorwaarden	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
PvA7. In ons PvA wordt aangegeven op welke wijze de interventies buiten de groep in het rooster zijn opgenomen (aanvullend op of in plaats van lesonderdelen) en wie die uitvoeren	52,3	23,4	18,0	6,2
PvA9. In ons PvA is beschreven op welke wijze 'extra' handen worden ingezet en ondersteund bij de uitvoering (niet-professionele tutoren, onderwijsassistenten, ...)	50,8	20,3	22,7	6,2
VW2. Deze financiële middelen zijn structureel	39,8	12,5	18,8	28,9
VW6. Bij elke wijziging in het team wordt de vervanger/nieuwkomer door ons ingewerkt in de aanpak om continuïteit en duurzaamheid te waarborgen	32,0	28,9	30,5	8,6
gem. afgerond %	44	22	22	12

Bovenschools samenwerken	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
PvA11. In ons PvA is beschreven op welke wijze wordt deelgenomen aan bovenschoolse activiteiten (zie Basisgegevens stelling 7)	10,9	18,0	51,6	19,5
PvA12. Ons PvA sluit volledig aan bij de bovenschoolse aanpak van ons SWV	20,3	15,6	24,2	39,8
VW9. Wij nemen deel aan bovenschoolse samenwerking (SWV-netwerken van Ib-ers, SWV-netwerken van leerkrachten van andere scholen, ...) om de aanpak te realiseren en te optimaliseren	57,0	9,4	17,2	16,4
VW10. Wij gebruiken bovenschoolse ondersteuning (SWV, experts, cursusdocenten, inhoudelijke ondersteuners, adviseurs, ...) om de aanpak te realiseren en te optimaliseren	50,0	16,4	22,7	10,9
VW 11. Wij maken gebruik van een digitaal gebruikersplatform voor collegiale kennisuitwisseling/intervisie, ondersteuning en hulpvragen om de aanpak te realiseren en te optimaliseren	11,7	7,8	60,2	20,3

OS11. Wij werken samen met dyslexiezorgverleners en voorzien in gepaste maatregelen voor en coaching van dyslectisch leerlingen binnen de school	65,6	13,3	10,9	10,2
gem. afgerond %	36	13	31	20

Bijlage 3. BD gegevens School X per thema (zie Themaprofiel Grafiek 5) in aantallen (n=15) en gemiddelde %

Visie	ja	vind ik te sterk uitgedrukt	nee
V1. Ik beschouw leren lezen en schrijven als de belangrijkste taak van Primair Onderwijs	8	7	0
V2. Het gaat mij aan het hart dat leerlingen zoveel last kunnen hebben van lees- en schrijfproblemen, dat zij een negatief zelfbeeld en/of angst voor het geschreven woord krijgen	15	0	0
V3. Ik vind het zorgelijk dat lees- en spellingsproblemen, i.h.b. laaggeletterdheid en dyslexie, een ernstige belemmering vormen voor de loopbaan in onderwijs en maatschappij	13	2	0
V4. Ik ben ervan overtuigd dat met een doelgerichte aanpak het aantal leerlingen met lees- en spellingsproblemen te verminderen is	12	3	0
V5. Vermindering van het aantal leerlingen met lees- en spellingsproblemen leidt naar mijn mening tot minder zittenblijvers, doorverwijzingen naar buitenschoolse zorg en leerlingen met een laag VO-advies	7	6	2
V6. Voor een duurzame schoolverbetering vind ik het essentieel dat ons schoolteam de visie deelt dat een gerichte aanpak noodzakelijk en te realiseren is en dat ons schoolteam zich daar blijvend voor inzet	15	0	0
V7. De schoolleider is naar mijn mening de eerstverantwoordelijke voor het scheppen van draagvlak in ons schoolteam, de implementatie en borging van de aanpak en het expliciteren en levend houden van een realistisch perspectief	6	7	2
V8. Bij de preventie en aanpak van laaggeletterdheid en dyslexie vind ik ondersteuning door het Samenwerkingsverband Passend Onderwijs (SWV) noodzakelijk	9	4	2
gem. %	81	13	6

Monitoring	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
BG3. Het SWV verschaft ons gegevens die laten zien hoe het aantal leerlingen met lees- en spellingsproblemen op onze school zich in de loop der jaren ontwikkelt, in vergelijking met landelijke normen	0	0	4	11
PvA13. In ons PvA wordt aangegeven hoe en op welke momenten de stand van zaken wordt geëvalueerd (monitoring)	1	2	1	11
VW7. De voortgang en effectiviteit van de aanpak worden regelmatig geëvalueerd (monitoring) en in ons team besproken om onze aanpak zo nodig bij te kunnen sturen	1	1	7	6
VW8. De voortgang en effectiviteit van de aanpak worden regelmatig in SWV-verband geëvalueerd (monitoring) en in ons team besproken om de aanpak zo nodig bij te kunnen sturen	0	0	4	11
gem. %	3	5	27	65

Leerlinggegevens	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
BG1. Wij gebruiken gegevens van het LeerlingVolgSysteem (LVS) om inzicht te krijgen in de lees- en spellingsontwikkeling van onze leerlingen	12	0	1	2
BG2. Wij gebruiken LVS-gegevens om het aantal leerlingen met lees- en spellingproblemen vast te stellen	10	0	1	4
gem. %	73	0	7	20

Informatie inwinnen	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
BG4. Voor onze aanpak maken wij gebruik van informatie over scholen die het gelukt is om het aantal leerlingen met lees- en spellingsproblemen substantieel omlaag te brengen en houden ('good practice')	0	0	10	5
BG5. Voor onze aanpak maken wij gebruik van informatie over computerprogramma's, methoden en werkwijzen die effectief zijn in het voorkomen en remediëren van lees- en spellingsproblemen en het stimuleren van vlot lezen/het opdoen van leeservaring ('evidence-based' programma's)	4	6	1	4
BG6. In onze aanpak maken wij gebruik van informatie over ICT-hulpmiddelen die (hardnekkige) lees- en spellingproblemen effectief compenseren	1	3	7	4

BG7. In onze aanpak maken wij regelmatig gebruik van specifieke expertise geleverd door personen (SWV-coördinator, leesdeskundigen, implementatiedeskundigen/-coaches), (na-/bij-) scholingsvormen (cursussen, workshops) en overige bronnen (IB-netwerken, digitaal gebruikersplatform, websites, ...)	5	2	4	4
gem. %	17	18	37	28

Doelstelling en streef-kengetal	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
PvA1. In ons plan van aanpak (PvA) hebben wij de doelstellingen, werkwijzen, implementatie en borging van onze aanpak van lees- en spellingproblemen voor de komende periode vastgelegd	3	1	2	9
PvA2. In de doelstellingen van ons PvA hebben wij aangegeven welk kengetal wij nastreven (het aantal/percentage leerlingen dat aan de gestelde standaarden voor lezen en spelling voldoet) in vergelijking met een eerder bepaalde beginsituatie	0	1	2	12
gem. %	10	7	13	70

Preventie en nivelleren (n.v.t)				
Remediëren	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
PvA4. Ons PvA beschrijft hoe leesproblemen in de fase van aanvankelijk lezen en de overgang naar voortgezet lezen (groep 3-4) worden aangepakt	0	1	3	11
OS4. Wij leveren in groep 3-4 adequaat ingericht effectief onderwijs m.b.t. lezen en spelling (af te leiden uit de mate waarin het nagestreefde kengetal wordt bereikt: het aantal/percentage leerlingen dat aan de gestelde standaarden voldoet)	5	0	0	10
OS5. Wij identificeren leerlingen die in groep 3-4 achterblijven (zwakste 25% van de leerlingen) en geven die extra, aangepaste instructie en oefening (verlengde instructie) binnen de groep	8	0	0	7
OS6. Wij identificeren leerlingen die in groep 3-4 die onvoldoende profiteren van extra oefening binnen de groep (zwakste 10% van de leerlingen) en geven die op jaarbasis minimaal 40 uur individuele, specifieke interventies buiten de groep	3	0	2	10
gem. %	27	2	8	63
Stimuleren	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
PvA5. Ons PvA beschrijft de wijze waarop remediëring van lees- en spellingproblemen, het stimuleren van vlot lezen/het opdoen van leeservaring en compensatie van hardnekkige lees- en spellingproblemen in de fase van voortgezet lezen in groep 5-8 worden vormgegeven	1	1	2	11
OS8. Wij leveren in groep 5-8 adequaat ingericht effectief onderwijs m.b.t. voortgezet lezen, spelling, het opdoen van leeservaring en -motivatie	10	0	3	2
OS9. Leerlingen uit groep 4-8 die behoefte hebben aan stimulering van het vlot lezen/opdoen van leeservaring en oefening van spelling, geven wij aangepaste ondersteuning ('leeskilometers maken', oefeningen op de computer)	11	1	1	2
gem. %	50	4	13	33
Compenseren en coachen	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
PvA5. Ons PvA beschrijft de wijze waarop remediëring van lees- en spellingproblemen, het stimuleren van vlot lezen/het opdoen van leeservaring en compensatie van hardnekkige lees- en spellingproblemen in de fase van voortgezet lezen in groep 5-8 worden vormgegeven	1	1	3	10
OS10. Leerlingen uit groep 4-8 die, voor het bevorderen van hun leesbegrip, behoefte hebben aan compensatie van hun hardnekkige leesproblemen, bieden wij daarop toegesneden digitale middelen/software	1	3	5	6
OS11. Wij werken samen met dyslexiezorgverleners en voorzien in gepaste maatregelen voor en coaching van dyslectisch leerlingen binnen de school	3	1	4	7
gem. %	11	11	27	51

Inzet digitale middelen	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
PvA6. In ons PvA zijn (computer-)programma's, methoden en werkwijzen opgenomen die effectief zijn gebleken (zie Basisgegevens stelling 4-6)	2	1	2	10
OS9. Leerlingen uit groep 4-8 die behoefte hebben aan stimulering van het vlot lezen/opdoen van leeservaring en oefening van spelling, geven wij aangepaste ondersteuning ('leeskilometers maken', oefeningen op de computer)	11	1	1	2
OS10. Leerlingen uit groep 4-8 die, voor het bevorderen van hun leesbegrip, behoefte hebben aan compensatie van hun hardnekkige leesproblemen, bieden wij daarop toegesneden digitale middelen/software	1	3	5	6
gem. %	31	11	18	40

Verwijzen	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
OS7. Wanneer leerlingen gekenmerkt worden door 1) een blijvende, hardnekkige achterstand en 2) het uitblijven van effect van voldoende individuele, specifieke interventies buiten de groep ('didactische resistentie'), vermoeden wij dat er sprake is van dyslexie en adviseren wij een verwijzing naar buitenschoolse diagnostiek en behandeling	9	1	3	2
gem. %	60	7	20	13

Rol van de schoolleider	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
VW1. Onze schoolleider zorgt voor voldoende budget voor de aanschaf, de implementatie en het onderhoud van effectief gebleken (computer-)programma's, methoden en werkwijzen	4	4	1	6
VW3. Onze schoolleider heeft de eindverantwoordelijkheid voor het vaststellen van de aanpak en voor de monitoring van de voortgang	8	0	3	4
VW5. Onze schoolleider ziet erop toe dat de taken uit het PvA zijn afgestemd op de draagkracht en veranderingscapaciteit van de teamleden en naar behoren worden uitgevoerd	2	0	4	9
gem. %	31	9	18	42
Taakverdeling en betrokkenheid	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
PvA8. In ons PvA is de taakverdeling beschreven die aangeeft hoe ieder lid van het schoolteam actief betrokken is bij de uitvoering	0	1	4	10
PvA9. In ons PvA is beschreven op welke wijze 'extra' handen worden ingezet en ondersteund bij de uitvoering (niet-professionele tutoren, onderwijsassistenten, ...)	2	1	2	10
PvA10. In ons PvA is beschreven op welke wijze ouders worden betrokken bij de uitvoering	0	1	3	11
VW4. Onze lb-er/zorgcoördinator is verantwoordelijk voor de feitelijke in- en uitvoering van de aanpak	9	0	1	4
gem. %	18	5	17	60

Organisatorische voorwaarden	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
PvA7. In ons PvA wordt aangegeven op welke wijze de interventies buiten de groep in het rooster zijn opgenomen (aanvullend op of in plaats van lesonderdelen) en wie die uitvoeren	3	1	4	7
PvA9. In ons PvA is beschreven op welke wijze 'extra' handen worden ingezet en ondersteund bij de uitvoering (niet-professionele tutoren, onderwijsassistenten, ...)	2	1	2	10
VW2. Deze financiële middelen zijn structureel	2	1	4	8
VW6. Bij elke wijziging in het team wordt de vervanger/nieuwkomer door ons ingewerkt in de aanpak om continuïteit en duurzaamheid te waarborgen	3	2	5	5
gem. %	17	8	25	50

Bovenschools samenwerken	ja	zijn we aan het regelen	nee	weet ik niet
PvA11. In ons PvA is beschreven op welke wijze wordt deelgenomen aan bovenschoolse activiteiten (zie Basisgegevens stelling 7)	1	1	3	10
PvA12. Ons PvA sluit volledig aan bij de bovenschoolse aanpak van ons SWV	0	0	3	12
VW9. Wij nemen deel aan bovenschoolse samenwerking (SWV-netwerken van lb-ers, SWV-netwerken van leerkrachten van andere scholen, ...) om de aanpak te realiseren en te optimaliseren	2	0	3	10
VW10. Wij gebruiken bovenschoolse ondersteuning (SWV, experts, cursusdocenten, inhoudelijke ondersteuners, adviseurs, ...) om de aanpak te realiseren en te optimaliseren	1	0	5	9
VW 11. Wij maken gebruik van een digitaal gebruikersplatform voor collegiale kennisuitwisseling/intervisie, ondersteuning en hulpvragen om de aanpak te realiseren en te optimaliseren	1	1	7	6
OS11. Wij werken samen met dyslexiezorgverleners en voorzien in gepaste maatregelen voor en coaching van dyslectisch leerlingen binnen de school	3	1	4	7
gem. %	9	3	28	60